

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Dissertationem Moralem De Norma Actionum Humanarum
Indultu Facultatis Inclytae Philosophicae In Celeberrima
Academia Lipsiensi die VII. Maii Ann. MDCXCIIIX. H. L. Q.
C. sub Praesidio Dn. M. Joh. ...**

Lipsiae, 1698

§. IV

urn:nbn:de:bsz:31-102642

est. Et id quidem inter utrumque interest, quod prior illa *facti* est, hæc autem *juris*. Unde consequitur, si quis non nisi metu periculi alicujus voluntati pareat, eo ipso jus alteri nullum acquiri, sed posse eum ob deficientem obligationem quasvis jugum tale excutiendi vias jure periclitari. Secus autem se res habet cum actibus ab obligatione proficiscentibus; horum enim ommissio cum intrinseco sensu iniquitatis, & aberrationis à norma, est conjuncta. Add. *Pufend. d. J. N. & G. L. I. C. VI. §. 10. & d. Off. H. & C. L. I. C. II. §. 5.* His ergo sententiis rejectis, jam ad nostram explicandam accedimus. Desideramus ergo cum *Pufendorffio* ad subjectum obligationis activum duo requisita, (1.) ut sufficientes vires habeat, malum aliquod cum effectu intentandi, si voluntati non satisfiat. (2.) Ut allegare justam rationem queat, per quam alter ad sponte ipsi obediendum impelli debeat; Neutrum enim solitariè sufficit. Non solæ vires, quod antè demonstravimus; nec sola rationum allegatio; cum in contranitentibus res effectus habere non possit; sed, quod injunctum est, negligi impunè queat. Et hinc *Plutarchus de Colone* memorat, ipsum maximas res gessisse, *ὄμας βίη τε καὶ δίκην συναποδούς*, vim simul & justitiam conjungens. Et merito nihil efficacius prædicat *Pufendorffius* in rebus humanis, quàm quod *Scylla de Minoo* dicebat ap. *Ovid. Metamorph. 8. Causaque valet, causamque juvantibus armis.*

§. IV.

Denique in definitione exprimitur *finis legis*, qui est, ut *Subditi juxta eam actiones suas componant*, seu ut sciant refranare laxum illud, quod in voluntate est, agendi arbitrium; seqve ad certam partem in operando determinent. Ut verò determinatio hæc fieri, & lex vim suam exercere possit, requiritur, ut homo ætate naturâ & compos suæ mentis sit. Quod si enim vel ratio, ut in infante, se nondum exerat, vel in exilium furore acta sit; frustra in talem hominem obligationem ad legem præscriptam servandam introducere quis annitatur. Sciendum enim est, ut lex vim suam, in dirigendis hominum actionibus exerat, cognitionem in iis requiri, tum legislatoris, tum ipsius legis. Et legislatoris quidem cognitio cur adesse debeat, ex iis, quæ antea disputavimus, apparet;

B

ut nã

ut nimirum subjectum quod obligari lege debet, sciat, an, qui obsequium desiderat, & vires huic instituto proportionatas, & imperandi justas causas habeat; Cùm verò duplicis generis leges dentur, vel naturales, vel positivæ, inde de utrarumque etiam latore seu auctore constare debet. Esse autem DEUM autorem legum naturalium, ex lumine ipso naturæ cuius haud difficile est colligere. Cùm enim DEUS hominem ad socialiter cum aliis ejusdem speciei in hac vita vivendum destinaret, necessum fuit, inscribere ipsum etiam ejus animo tales leges, juxta quas actiones suas dirigendo finem illum attingeret. Cùm naturaliter evidens sit, velle eandem etiam fini proportionata media, qui ipsum finem intendit. Ut autem leges positivæ vim suam directivam in moderandis subditorum actionibus exerant, cognosci debet etiam cùm legislator, tum tenor ipse legis. Nam nec sufficit, legem præscribi, nisi simul pateat, eam ab illo proficisci, qui summo imperio in civitate gaudet; nec satis est, de legislatore constare, nisi mens & sententia ipsius legis sit perspecta; cùm frustraneum fuerit, subditis obligationem injungere velle, nisi simul ad quid obligentur, ipsis pateat. Potest autem notitia legislatoris variis modis acquiri; Et quidem (1.) si ore tenus legem quam fert, promulget, seu proferat; ut si Princeps certo aulicorum ordini, puta Consiliariis, in sanctiori Consilio legem præscribat; ubi vel ideò de legislatore dubitari non potest, quòd ipse visus, & aurium auditus ejus notitiam ingerit. (2.) Si ipse quidem legem voce suâ non promulget, sed eam tamen in autographo consignet, seu suâ manu in scripturam redigat, vel saltem sigillum suum apponat, nomenque sua manu subjungat; quamvis enim & hic possibile sit, fraudem subesse; id tamen non præsumendum. Neque enim in quoquam facillè tam nefandi facinoris ausus præsumendus, ut Principis manum imitari, ut ejus sigillum surripere, vel in manibus suis existens contra ejus voluntatem adhibere conetur. Hinc si de facto quis de promulgantium fide, sine gravi & justâ causâ dubitet; lex eum nihilominus obstringit; cùm sibi imputare debeat, quòd tam inanem sibi scrupulum obrepere passus est. (3.) Si alicui deleget seu committat potestatem, legem suo nomine promulgandi, quod plerumque fit per Magistratus

tus cujusvis loci ordinarios; ubi distingvendum, an promulgandi hoc munus cum officio, quod promulgantes in civitate gerunt, regulariter conjunctum sit, nec ne. Illo casu eorum fides temerè in dubium non est vocanda; sed obligat lex, donec de contraria Principis voluntate evidenter constet. Hoc autem casu secus est; Neque enim iis fides habenda, donec constet, promulgandi legem munus specialiter ipsis concessum esse. (4.) Si lex in judiciis recipiatur, & secundum eam pronuncietur; sic enim innotescit saltem præsumptivè, eam à Majestate manare. (5.) Si nihil in legibus sit, quod Principis auctoritatem labefactare, aut ejus Juribus Majestaticis aliquid detrahere videatur. Secus enim si fuerit, præsumtio erit, legem talem à Majestate non prodissè, utpote quæ in sui detrimentum nihil tale factura censetur. Et hi sunt præcipui modi, quibus autor legis innotescit; Ipsius autem legis tenor cognoscitur, si (1.) lex lingvâ eâ conscripta sit, quam subditi omnes, quos obligare illa debet, intelligunt. (2.) Si verbis perspicuis, & ad vulgi captum accommodatis concepta sit. (3.) E loco tali, unde omnibus possit innotescere, proponatur. Ineptè enim valdè fecit *Caligula*, qui, *Dione Cassio* teste, ex edito loco conscriptas leges proponere consuevit. Cæterùm, si quæ obscuritas in lege sit, interpretatio à legislatoris petenda est; Nam juxta vulgatum: *Quisque optimus verborum suorum interpret est*; & talis interpretatio *authentica* vocatur. Verùm quia id Majestati valdè molestum foret, si ob exiguam quamvis obscuritatem continuò adiretur; hinc Jurisprudentes constitui solent, qui occurrentes in lege difficultates rectè interpretatione expediant. Et hæc interpretatio dicitur vulgò *doctrinalis*, quia subsidio doctrinæ fit à Doctoribus seu prudentibus legum, & constitui solet triplex; *simplex*, *extensiva*, & *restrictiva*. *Simplex* adhibenda interpretatio, quando verba & mens legis aperta & clara sunt; tum enim simplice paraphrasi, ut ita dicam, seu declaratione opus; unde & *declarativa* audit. Quando autem verba legis non tam latè patent, atque mens ejus & sententia; seu quando plus sensit legislator, quàm scripsit, tum interpretatione *extensiva* utendum est, & stricta verba legis extendenda sunt ad alios casus propterea, quòd ratio legis ad eos quadrat; Quod fieri dupli-

74
eiter potest; vel ira, ut similis in obvenientem casum ratio cadat, & hanc Jcti Romani *formalem* dicunt; vel eadem planè aut major, etiam ratio in eo occurrat, quam *virtualem* dicunt. *Restrictiva* interpretatio legis tum adhibetur, quando verba legis latius patent, quàm ejus sententia; seu quando plus scripsit legislator, quàm sensit; tum enim verba laxa coercenda, & ad certos solum casus restringenda sunt. *Usualis* etiam datur legis interpretatio, quando nempe certam interpretationem usus recepit & comprobavit; unde & optimum legis interpretem usum Jcti Romani vocant.

§. V.

Lex est vel *imperfecta* vel *perfecta*. Illa dicitur, quæ præscribit, quid faciendum vel omittendum sit, sine adjuncta in transgressorem poena; qualis fuisse dicitur Lex *Cincia*, in cujus fine hæc clausula habebatur: *Qui fecit fecerit, inprobe fecisse videbitur*. Ubi tamen vide in contrarium euntem *Pufend. d. J. N. & G. L. I. C. §. 14*. Regulariter itaque omnis lex perfecta est; seu in ea non solum, quid faciendum vel omittendum sit, præscribitur, sed & poena constituitur, quæ aberrantem ab ejus norma manere debeat. Quæ pars legis posterior *sanctio* aliàs à Jctis vocatur. Nimirum duarum harum partium una non potest absque altera esse. Nec enim sufficit præscribere alicui, juxta quam regulam metiri suas actiones debeat; sed præterea desideratur, ut aliquid sit, quò ad agendum legi conformiter subditi impelli possint; Neque satis est, poenam alicui intentare, nisi is simul sciat, in ejus actionis commissione, vel omissione ea metuenda sit. Ceterùm vis obligandi, seu stringendi alicujus conscientiam, & facultas malum in casum transgressionis repræsentandi, est in legislatore, seu eo, qui summo imperio in civitate gaudet. Quamvis executio poenæ in legis violatores statutæ sæpe numero soleat etiam aliis, utpote regulariter Magistratibus concedi.

§. VI.

Objectam seu *materia legis* sunt (1.) *Ros indifferentes & arbitrariae*; nisi per posteriorem legem prioris decreta confirmantur; (2.) *Possibiles*, & quidem tam *physicè*, seu per rerum naturam tales, quàm *moraliter*, h. e. ut nihil turpitudinis involvant; Hæ enim morales

li a sti